

Vad texter gör

Om aktörnätverksteori och andra ramar för att förstå texters roller (funktioner, makt, kraft...)

Forum för textforskning 2008
Anna-Malin Karlsson
anna-malin.karlsson@nordiska.su.se

Sagt och skrivet om textforskning

Svensson

Perspektiv:

- Hur hänger texter samman?
- Vad åstadkommer texter?
- Skrift och tal
- Vad är text?

Textforskaruppgifter:

- sortering
- beskrivning
- bedömning/tolkning
- språkförändring
- språkbruksvillkor

Gunnarsson

Textsyn,

historik:

- Text som handling
- Text som tanke
- Text som struktur
- Text i kontext
- Vidgat textbegrepp

Ledin

Typer av textanalys

- Textlingvistisk
- Grammatisk, kvantitativ
- Socialt baserad
- Multimodal
- Etnografisk

Kunskapsintressen:

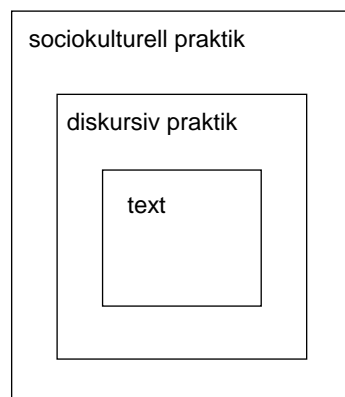
- Metateori (Vad är text?)
- Teori (Hur är texter beskaffade?)
- Metodologi (Hur ska texter förstås?)

Varför forska om text(er)?

1. Text som källa till språk (inkl. stil)
2. Text(er) som uttryck för sociala fenomen (genrer, praktiker, diskurser, röster)
3. Texter som komponenter i sociala sammanhang, "textetnografi"

Text i praktik

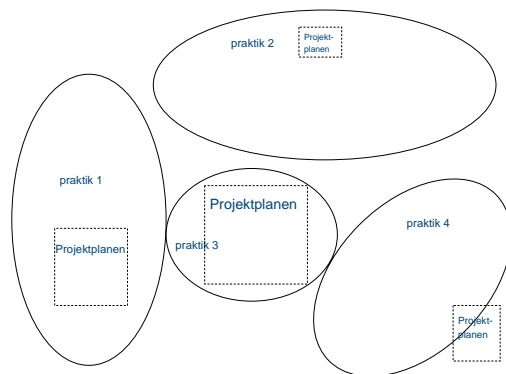
Texten som utgångspunkt: kontext kring text

Fairclough 1995:57

Text i praktik

Praktiken som utgångspunkt: text(er) i kontext(er)

Karlsson 2007:38

Projektet Text och arbete

Syftar till att undersöka texters roll i komplexa (heterogena och flexibla) arbetsorganisationer, med fokus på mediering av perspektiv och kunskap.

Två fallstudier av arbetsformen *projekt*

- Offentlig organisation, tekniskt utvecklingsprogram, styrgruppsmöte
- PR-byrå, kampanjupdrag, kreativ workshop

Varför forska om text(er)?

1. Text som källa till språk
2. Text(er) som uttryck för sociala fenomen (genrer, praktiker, diskurser, röster)
3. Texter som komponenter i sociala sammanhang, "textetnografi"

3+2: *Vad gör texter, och hur gör de det?*

Tänkbara teoriramar

- (Kritisk) diskursanalys, sociosemiotik, (ny)retorik
- Kommunikationsetnografi, New Literacy Studies
- Aktivitets- och verksamhetsteori, praktikgemenskaper
- Aktörnätverksteori

(Kritisk) diskursanalys, sociosemiotik

- Norman Fairclough, Michael Halliday, Robert Hodge, Gunther Kress m.fl.
- språk/text realiserar (och omskapar) kontext
- hierarkisk relation mellan kontexter:
 - sociokulturell praktik alt. genre
 - diskursiv praktik alt. situationskontext (field, tenor mode)

(Ny)retorik

- John Swales, Carolyn Miller m.fl.
- genre som (språklig) strategi för att uppnå retoriska mål
- typifierade retoriska handlingar/situationer
- återkommande, upprepning
- diskursgemenskap sätter normer

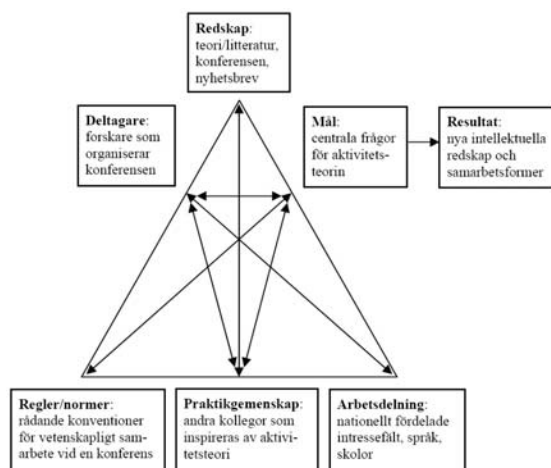
- Påtagligt fokus på produkter
- Saknar verktyg för att beskriva (social) situationsdynamik
- Förhållandevis fyrkantig(!) kontextsyn
- Textbias. Underliggande antagande: *Det vi gör gör vi i text...?*

Kommunikationsetnografi, New Literacy Studies

- David Barton, Mary Hamilton m.fl.
- placerar *literacy* i en social kontext, *social practice* (reaktion mot autonom syn)
- *literacy event* (skrifthändelse), *literacy practice* (skriftpraktik)
- texter = *literacy artefacts*

- (Ensidigt) fokus på situationen
- Huvudintresset hos individen
- Mindre uttalat intresse för texterna som meningsskapare (sällan textanalys)
- Statisk/enkelriktad syn på makt?

Aktivitetsteori

Engeström 1996,
efter Hällsten 2008

Dialogisk verksamhetsanalys

- Per Linell
- kontextualiserar (muntliga) samtal
- fokuserar mesonivån (mellan den lokala interaktionen och den sociala praktiken)
- samtalsdeltagare orienterar sig mot verksamhetstyper
- kännetecken: benämning, mål, plats, roller, språk, faser, *artefakter* etc.

Praktikgemenskaper (Communities of Practice)

- Etienne Wenger
- intresse för lärande och utveckling, *trajectories*
- gemenskaper baserade på delad praktik och delad upplevelse av mening
- *deltagande* resp. *reifiering*
- texter kan vara reifieringar

- Texter perifera i relation till aktivitets-system resp. samtal. Texter = faktorer som kan hjälpa till att påverka, resurser att ta i bruk.
- Reifiering som reifiering... (Wenger skiljer inte ut skriftliga reifieringar, jfr. Barton & Hamilton 2005)
- Inget uttalat intresse för makt.

Aktörnätverksteori (ANT, Actor Network Theory)

- Bruno Latour, John Law
- "relationell materialism"
- *networks of agency*, resurser (människor, apparater, texter, beslut, organisationer etc.) mobiliseras och länkas ihop
- allt är instabilt, måste upprätthållas
- både människor och ting kan agera, vara aktörer
- hierarkisk modell, skiljer ej mellan mikro och makro

Ur begreppsfloran

- *actor/actant* (*aktör/aktant/agent*): “entities that do things”
- *intermediaries*
- *translation*
- *punctualization*
- *stable or immutable mobiles*
- *black boxes*
- *boundary objects*

Möjliga roller för texter

- aktörer (aktörnätverk)
- stable/immutable mobiles/black boxes/boundary objects
- intermediaries?

ANT som ram för textforskning?

Möjliga poänger

- Ger texter (potentiellt) 'tunga' roller, utan att bli på förhand textbiased
- Radikalt annorlunda bild av relationen text-kontext
- Gör det möjligt att beskriva texters *varierande* roller, i olika sammanhang

ANT som ram för textforskning?

Möjliga problem

- Hur förstå det situationsöverskridande (tradition, konvention)? Genom nätverksrelationer?
- Hur hantera texters semiotik? Genom begreppet stable/immutable mobiles? Genom att se texter som aktörnätverk som realiserar relationer?

De två fallen som exempel...

[Här hänvisas till kommande artikel!]

Några förslag på frågor för ANT-inramad textanalys

- Vilka betydelser "översätts", och hur?
- Vilka relationer rymmer texten?
- Om texten fungerar som en "svart låda", hur åstadkoms det?
- Hur ser relationen mellan texten och andra aktörer ut? Vilka förutsättningar ryms i texten och hur utnyttjas de (i olika sammanhang)?

Texter som institutionella agenter/aktörer?

- Texter stabiliserar det som institutioner behöver stabilisera (och återskapar därmed institutionen)
- På styrgruppsmötet: *projektets organisation*. På den kreativa workshopen: *företagets syn på vad som är bra idéer*.
- Men texter gör inte detta ensamma, utan i kraft av sina relationer (med personer, ting, andra organisationer etc.)

Referenser

- Barton, David, & Hamilton, Mary. 1998: *Local Literacies. Reading and Writing in one Community*. London: Routledge.
- Barton, David and Hamilton, Mary. 2005: Literacy, Reification and the Dynamics of Social Interaction. I: Barton, David & Tusting, Karin (red.): *Beyond Communities of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 14–35.
- Engeström, Yrjö. 1996. Developmental work research as educational research: Looking ten years back and into the zone of proximal development. *Nordisk pedagogik*. 16: 131–143.
- Fairclough, Norman. 1995. *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Gunnarsson, Britt-Louise. 2007: Inledning. I: Gunnarsson, Britt-Louise & Karlsson, Anna-Malin (red.): *Ett vidgat textbegrepp*. TeFa 46. FUMS, Institutionen för nordiska språk. Uppsala universitet. S. 7–19.
- Halliday, M. A. K. 1978. Language as Social Semiotic. *The social interpretation of language and meaning*. London: Arnold.
- Hodge, Robert & Kress, Gunther. 1988. *Social Semiotics*. Cambridge: Polity Press.
- Hållsten, Stina. 2008: *Ingenjörer skriver. Verksamheter och texter i arbete och utbildning*. AUS. Stockholm: Stockholms universitet.
- Karlsson, Anna-Malin. 2007: Text, situation, praktik. Om ramar och resurser för tolkning av texter i arbetsrelaterade skrifthändelser. I: Gunnarsson, Britt-Louise & Karlsson, Anna-Malin (red.): *Ett vidgat textbegrepp*. TeFa 46. FUMS, Institutionen för nordiska språk. Uppsala universitet. S. 27–40.
- Levinson, Stephen. 1979: Activity types and language. *Linguistics* 17: 365–399.
- Latour, Bruno. 1987: *Science in Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Latour, Bruno. 1998: *Artefaktens återkomst. Ett möte mellan orhanisationsteori och tingens sociologi*. Stockholm: Santérus förlag.
- Latour, Bruno. 2005: *Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Law, John. 1992. Notes on the Theory of the Actor Network: Ordering, Strategy and Heterogeneity. Tillgänglig hos Centre for Science Studies, Lancaster University, Lancaster LA1 4YN, <<http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/Law-Notes-on-ANT.pdf>>
- Law, John. *Organizing Modernity*. Oxford: Blackwell.
- Ledin, Per. 2008. Bortom texten. 20 år av svensk textforskning. *Föredrag vid Svenskan i Finland, Åbo 2008*.
- Linell, Per. 1998. *Approaching Dialogue: Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.
- Linell, Per. 2007. *Samtalskulturer. Analys av samtal och språkliga möten som kommunikativa verksamhetstyper*. Linköping: Institutionen för kultur och kommunikation. Linköpings universitet.
- Miller, Carolyn R. 1984. Genre as social action. I: *Quarterly Journal of Speech*. 70 (1984). S. 151–167.
- Svensson, Jan. 2005: Att bedriva historisk textforskning. Några teoretiska reflektioner. I: Falk, Cecilia & Delsing, Lars Olof (red.): *Studier i svensk språkhistoria* 8. Lund. S. 61–72.
- Swales, John. 1990: *Genre Analysis. English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wenger, Etienne. 1998: *Communities of practice. Learning, meaning, and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.